

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1969

<https://hdl.handle.net/1874/9584>

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”
1969

GRAFISCH BEDRIJF SCHOTANUS & JENS, UTRECHT
UTRECHT

Beschermheer:

Mr C. Th. E. Graaf van Lynden van Sandenburg, Cothen.

Bestuur:

Dagelijks Bestuur:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello, Loenen aan de Vecht,
Voorzitter.

Jhr P. H. A. Martini Buys, Avenue Concordia 68, Rotterdam-16.,
Secretaris.

G. J. Weyland, Loenen aan de Vecht, Bibliothecaris en Penningmeester.

Leden:

F. D. Sprenger, Vreeland.

G. Adriaans, Amersfoort.

Dr D. P. Blok, Nederhorst den Berg.

Mr J. H. van den Hoek Ostende, Amsterdam.

Jhr Mr L. A. Quarles van Ufford, Breukelen.

Th. Th. M. H. Bijleveld, Breukelen.

Redactie Jaarboekje:

Mr Dr N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello.

Jhr P. H. A. Martini Buys.

Mr J. H. van den Hoek Ostende.

LEDEN

Abcoude:

Teding van Berkhout, Jhr. Mr. J.
P. E.
Bianchi, Mr R.
Boer, T. H. de
Bouman, J. H.
Breejen, A. den
Carmiggelt, Mej. J. W.
Graaf-Vossensteyn, Mevr.
W. D. de
Knoppers, Drs H. C.
Luca, W. F.
Portengen-Hoefman, Mevr. E.
Rijkevorsel, Jhr. Th. A. G.
M. van
Schoenmaker, H.
Storm-van Gent, Mevr. J. M.
Treep-Hofman, Mevr. M. E.
Visser, Mr H.
Vis- Völker, Mevr. C. A. L. M.
Vries, B. H. de
de Vries, J.
Vries- Kok, Mevr. L. de
Wagenaar, Drs H.
Welsen, H. J. van
Wiersma, Dr C.
Wiersma-de Graaf, Mevr. W.
Wuisman, P. J. M.

Alkmaar:

Red. Cie. Alkmaars Jaarboekje
Belonje, Dr. J.

Amerongen:

Doude van Troostwijk, Ir H. J.

Amersfoort:

Adriaans, G.

„Fléhite” Oudh. Vereen.
Rijksdienst voor het Oudheid-
kundig Bodemonderzoek

Amstelveen:

Achterbergh, J. W. N. van

Amsterdam:

Beekman, J. S.
Bond „Heemschut”
Duyvensz, Fr.
Gemeentearchief
Ginkel-van Schallenberg
Mevr. A. H. L. van
Harder, K.
Heuven, H. van
Koninklijke Academie van
Wetenschappen
Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap
Koster-Boester, Mevr. J. C. L. M.
Leuven, K. F. van
Niekerk, W.
Hoek Ostende, Mr J. H. van
den
Pannevis, Mr C.
Reesink, W. A. C.
Renes, H.
Universiteitsbibliotheek
van Amsterdam
Weede, Jhr S. G. van
Wijk, Mevr. A. C. van

Ankeveen:

Fennis, F.
Harinxma thoe Slooten, B. A.
Ph. Baron van

VI

Baambrugge:

Grevenstuk, Prof. Dr A.
Herkel, Mr. F. A. M. ten
Kalff, L. E. A.
Lee, Mej. E. van der
Vor der Hake, G.
Walbeek, J. H. van

Baarn:

Dedel, Jhr Mr C.
Harten, H. A. A. van

Barendrecht:

Hofwegen, G. van

Barneveld:

Snijder, M.

Bennebroek:

Heer, G. M. de
Warnaars, H. B. E.

De Bilt:

Wit, H. C. de

Bilthoven:

Kingma, Ir. G.
Made, C. A. van der
Twijnstra, Ir U.

Breukelen:

Akkerman, T. C.
Baas, J.
Backer- Loeb van Zuilenburg,
Mevr. E. Y. E. G.
Beek- Jansen, Mevr. Mr A. C.
ter
Bijleveld, Th. Th. M. H.
Cerfontein, A. C.
Colenbrander, H. Th.
Coppoolse, K.
Cozijnsen, C. H.

Fruithof, C. W.
Grift, A. van der
Haars, Mej. Mr E. A.
Kleef, G. C. van
Koopman, G.
Kroon, H.
Mertens, Ir H. F. b.i.
Molenkamp, J.
Nixon, St. John
Postma, Dr E. B. J.
Quarles van Ufford, Jhr
Mr L. A.
Remijnse, Prof. Dr J. G.
Smits, P. B. A.
Vulpen, W. van
Zweers, W.

Breukelerveen:

(post Tienhoven):
Graaf Wzn, E. de

Bunnik:

Tholen- Schmidt, Mevr. A.

Bussum:

Ahrend- van Gemund,
Mevr. M. W.
Berg, H. van den
Klaveren, H. W. van
Nordemann, J. G.
Tekelenburg, G.

Cothen:

Lynden van Sandenburg, Mr
C. Th. E. graaf van

Doorn:

Stoop- Koekoek, Mevr. G.
van der

Driebergen:

Clifford Kock van Breugel,
Erven Jhr Mr Dr J. R.

Ede:

Jantzen, F. B. F. Gzn

Epe:

Lindenhout, H. J. van 't

Gorssel:

Schimmelpenninck, G. Graaf

Gouda:

Oudh. Kring „Die Goude”

's-Gravenhage:

Bak, J. P.

Fries, Mr F. H.

Hartog, L.

Hess, Jr P.

Koninklijke Bibliotheek

Middelberg, Mr G. A. A.

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Sanders, P. F. X.

Sleesen, Ir J. van der

Velsen- Metzelaar, Mevr.

W. L. van

Woestenburg J. C.

Haarlem:

Wilde, J. de

Hilversum:

Huisken, C.

Notten, Mej. W. L. van

Ronde, J. de

Renou, F.

Scheltema, H. D.

Smorenburg, J. M.

Steyling, Dr W. J.

Hollandse Rading:

Kuhlwillm, H. J.

Huizen (N.-H.):

Ruiter, J. A.

Kockengen:

Gemeente Kockengen

Kerste, J.

Kortenboef:

Spaan, D. N.

Voorn, K.

Laren (N.-H.):

Boetzelaer, R. W. C. Baron van

Leonhardt, G. J. G.

Leiden:

Antiquariaat en Boekhandel

Burgersdijk en Niermans

Mij. der Nederlandse Letterkunde

Loenen aan de Vecht:

Bastert, J. N.

Blok, Jr J. W.

Enst, Prof. Dr. W. van

Dudok van Heel, J. F.

Huisinga, L. J.

Kappeyne van de Coppello,

Mr Dr N. J. C. M.

Kappeyne van de Coppello-

van Panhuys, Mevr. Th. E.

C. M.

Kempen- van Setten, Mevr. M.

van

Keyzer, Mej. C. H. M.

Kralingen, B. van

Nie, C. W. van

Olff, C.

Schayck, W. A. van

Sondaar, L. H.

Sondaar- Keyzer, Mevr. C. F.

VIII

Stolp, Mej. A. G.
Wedden, H. J. M. van der
Weyland, G. J.
Wittert van Hoogland, Jhr
O. A. E. E. L.

Loenersloot:

Nagell- Martini Buys, M. F. M.
Barones van
Schuilwerve, Mr. I. H.
Veenstra, Drs. J. H. B.
Verschoor, J.

Loosdrecht:

Aalberts, H.
Arends, H.
Boeschoten, J.
Daams, J.
Doude van Troostwijk, Mr
J. H. M. A.
Freese, J. P.
Haselen, Mej. E. van
Haselen, Mr. J. van
Simons, Mr C. H. F.
Trouw, J. M. L.

Maarssen:

Agterberg, J.
Alleman, J. G.
Berg, B. O. van den
Besier- van Geelen, Mevr. C. J.
Bruza, Ir I. V.
Buist, A.
Cornelissen, Dr R. L.
Cosijn, Dr J.
Dekker, D.
Droogenbroek, H. J. van
Dijk, J.
Freytag, F. J. de
Gemeente Maarssen
Gieling, J.
Hinfelaar, L. C.
Hollander, Drs. A.
Huitzing, E. R.

Jansen, Mgr A. M.
Kerkvoort, P. van
Klap, C. P.
Komdeur, S.
Schuckink Kool, Mej. A. W.
Kraayenhagen, J.
Kroon, G.
Mol, B. C. J. de
Plomp, R.
Pos, R.
Remijnse, M.
Rodriguez, M.
Rossum-Watermann, Mevr.
A. J. van
Royen, N. van
Rijsterborgh, C. J.
Schaik, Mr Dr Th. E. E. van
Schenk, Mr W. L.
Schipper, A. P.
Schokking- Kany, Mevr. R. J.
Servaas, J. N.
Seumeren, M. F. M. van
Verkuil, G.
Visser, Y.
Vlugt, J. van der
Vos, D. de
Voorsteeg, Ds. J.
Wal, D. van der
Westenburg- de Groot, Mevr. P.
Westermann, B. W.
Wolf, Ir L. C. M. de
Zuurdeeg, Ds. J.
Zwaardemaker, R. C.
Zwaardemaker- Job,
Mevr. G. A. I.
Zijlstra, S. H.

Maastricht:

Limburgs Geschied- en Oud-
heidkundig Genootschap

De Meern:

Bogaard, P. H.
Bruijn, Jac. de

Muiderberg:

Schellart, A. I. J. M.

*Naarden:*Gortel, Dr J. H. van
Oudenniel, C. G. van
Poolman, H.*Nederhorst den Berg:*Blok, Dr D. P.
Huisstede, C. van
Ver. voor Vreemdelingen-
verkeer*Nieuwersluis:*Doedens, J. B.
Luttge, Prof. J. M.
Doude van Troostwijk, D. W.
Doude van Troostwijk, L. W.
Schmal Jr, J. P.*Nigtevecht:*Amesz, P. J.
Hulsinga, D.
Wees, G. A. van*Nijmegen:*

Vos, D. de

Oosterbeek:

Beusekom, Mr E. van

Overveen:

Vries- van der Lee, Mevr. A. de

*Rotterdam:*Bibliotheek en Leeszalen der
Gem. Rotterdam
Vereniging Boerenwagenclub

Canter Cremers, Mr J. J.

Klausz-Martini Buys

Mevr. A. M.

Martini Buys, Jhr P. H. A.

Rozendaal (Gld.):

Nitschmann, E. A.

Rijnsaterswoude:

Breen, H. L.

Soest:

Bentinck, Mr S.P. Baron

Uithoorn:

Hulst, A. J. van

*Utrecht:*Biegelaar Jr, J. B. P.
Buisman, P. W.
Burg. Plebaan, J. van der
Danklof, H. A.
Horst, A. van der
Koren, F. G.
Lip- Kibbeling, Mevr. W. A.
M. van der
Mezger, J.
„Oud-Utrecht”, Ver.
Plomp- Klijnsma, Mevr. W. A.
Provinciale Bibliotheek
Pruim, J. H.
Reisbureau „Ebato”
R.K. Openbare Leeszaal en
Bibliotheek
Rijksarchief in de Prov Utrecht
Soeten, H. J. de
Ven, Dr A. J. van de
Universiteitsbibliotheek*Veere:*

Loeff, Ir J.

X

Venray:

Wijnen, Mej .B.

Vinkeveen:

Vries, J. de

Vleuten:

Uittenbogaard, W.

Voorburg:

Rijksdienst voor de Monu-
mentenzorg

Vreeland:

Beelaerts van Blokland, Jhr
J. P.

Leeuwen Boomkamp, D. C.
van

Brandes, Ir M. C.

Doorne, Mr P. W. van

Erdmann-Kensen, Mevr. I.

Hartung, O. E. K.

Oosterbroek, B. H. A.

Sprenger, F. D.

Tas, Mr L. C. van der

Waardenburg:

Goelst Meyer, A. F. van

Wageningen:

Kniphorst's Boekhandel

Wassenaar:

Koomans, Mr. W. C.

Wieder Jr., F. C.

Weesp:

Brink, H. A. van den

Lindeboom, G.

Woerden:

Wesseling, G. J.

Wijk bij Duurstede:

Dijkman-Schoenmaker

Mevr. G. J. E.

IJsselstein:

Cool, A. G.

Zaandam:

Vis-Honig, Mevr. A. M. C.

Zaandijk:

Verkuil, M.

Zeist:

Adels-Vermeulen, Mevr. de
Wed. Dr M.

Holthe tot Echten

Jhr. Dr L. M. van

Jaarverslag 1968

Op 8 mei 1968 had in De Harmonie te Maarssen de algemene ledenvergadering plaats, welke volgens de presentielijst werd bezocht door 21 leden.

De voorzitter opende de vergadering met een welkomstwoord en herdacht de overleden leden, zijnde de heren A. Feyten, W. F. Pape en C. C. Trouw.

De notulen van de vorige vergadering werden na voorlezing ongewijzigd goedgekeurd, waarna de secretaris ook het jaarverslag voorlas. Daar de penningmeester wegens familieomstandigheden niet ter vergadering aanwezig kon zijn werd besloten, dat op de volgende ledenvergadering over twee jaren een financieel verslag zal worden uitgebracht. De kascommissie voor 1967 kan dan tevens over 1968 de boekhouding nazien, zodat er geen nieuwe kascommissie behoefde te worden benoemd.

Het bestuursvoorstel om de excursie te doen plaatsvinden naar Nederhemert, Well en Buren werd uitvoerig besproken en aangenomen.

Gelukkig kon de secretaris medelen, dat er voor de eerstvolgende jaarboekjes voldoende artikelen ter opneming daarin voorradig zijn of in het vooruitzicht zijn gesteld. De bibliothecaris deelde mede, dat er regelmatig vraag naar oude jaarboekjes is.

De bijdrage aan de Commissie voor de Vecht werd als vanouds weer op *f* 100,— gesteld.

Bij de rondvraag werd door de heer Molenkamp geklaagd over het overvloedig rooien van bomen in Vreeland, Nieuwersluis en Breukelen. Bepleit werd het houden van boomplantdagen, waarbij tevens de jeugd zou kunnen worden ingeschakeld. De heer Westermann klaagde over het steeds toenemende namenverlies. Veel historische en vertrouwde namen gaan verloren. De heer Trouw deed uitvoerige mededelingen omtrent de werkzaamheden van de Vechtcommissie. Met de koepel van Valkenheining heeft de Commissie ongelukkige

ervaringen opgedaan; desalniettemin geeft zij de moed niet op om tot een volledig herstel te komen. In het bijzonder werd ook de teleurstelling uitgesproken over de onzekerheid met betrekking tot de bijdragen, die de overheid geeft.

Niets meer aan de orde zijnde bedankte de voorzitter de aanwezigen voor hun belangstelling en sloot de vergadering.

Tot zover het verkorte verslag van de jaarvergadering.

Aan ons werd ter kennisneming toegezonden een bezwaarschrift Streekplan Vecht- en Plassengebied van het waterschap Breukelen-Proostdij d.d. 26 januari 1968 gericht aan de Provinciale Staten van Utrecht.

Op zaterdag 6 juli werd door 54 leden en introducés deelgenomen aan de excursie naar de Betuwe.

Op 19 september was het bestuur vertegenwoordigd op een coördinatie-vergadering voor behoud van natuur- en cultuurhistorische waarden in het Vechtgebied, welke door de Vechtcommissie in Vreeland werd gehouden. Het bleek tijdens die vergadering, dat het vooral bij het z.g. „Protestwerk” bij de lagere en hogere overheid meer en meer noodzakelijk is, dat alle bij de Vechtstreek betrokkenen hun handelingen samenbundelen. In het bijzonder kwamen nog ter sprake de watervervuiling en de instelling van een Centraal Secretariaat. Als voorlopig adres van het Centraal Secretariaat van de Coördinatiecommissie werd aangewezen het Hydrobiologisch Instituut „Vijverhof” te Nieuwersluis, Rijksstraatweg 6.

Met de gebruikelijke opgave van het aantal leden van ons Genootschap willen wij dit verslag weer besluiten. Aan het einde van het verslagjaar bedroeg dit 288.

Martini Buys.

STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN
BOEKJAAR 1967

<i>Ontvangsten:</i>		<i>Uitgaven:</i>
Saldo 1966:		
Kas	f 1.271,70	Jaarboekje 1966
Effecten	1.675,—	
	----- f 2.946,70	Onkosten:
Contributies	1.408,—	Porti, telefoon, drukkosten enz.
Jaarboekjes:		Bijdragen 1967:
Verkocht	f 235,—	Commissie voor de Vecht
Ingekocht	f 125,—	Utrechtse Molens
Rente 1967	69,43	Bibliotheek
	-----	Saldo 1967:
	f 4.534,13	Kas
		Effecten
		----- f 2.679,33

		f 4.534,13

STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN
BOEKJAAR 1968

XIV

<i>Ontvangsten:</i>		<i>Uitgaven:</i>
Saldo 1967:		Jaarboekje 1967 f 1.269,—
Kas	f 1.004,33	Onkosten:
Effecten	1.675,—	Porti, drukkosten en telefoon „ 190,35
	----- f 2.679,33	Bijdrage 1968:
Contributies	„ 1.584,50	Commissie voor de Vecht „ 100,—
Verkochte Jaarboekjes	„ 200,50	Bibliotheek „ 6,—
Rente 1968	„ 100,83	Saldo 1968:
		Kas
		f 1.324,81
		Effecten
		„ 1.675,—
	-----	„ 2.999,81
	f 4.565,16	-----
		f 4.565,16

C. J. WEYLAND, penningmeester

Excursieverslag 1969

Gemeten naar het aantal deelnemers zijn wij geneigd deze excursie als minder geslaagd dan andere jaren te beschouwen. De oorzaak daarvan kan worden gezocht in de omstandigheden, dat we er niet in konden slagen de excursie op een zaterdag te houden; maar ook de voorafgaande zeer vochtige weken en het verre beginpunt kunnen de geestdrift van velen om mee te gaan hebben getemperd. In weerwil van deze nadelen begaven zich toch nog een aantal leden en introducées welgemoed op weg om met ons gewaar te worden, dat de weergoden ons die dag gunstig gezind waren, waardoor de rit in het zuiden, al bood deze geen uitgesproken hoogtepunten, een aangename tocht is geworden.

In het dorp Horn aangekomen, leidt een bochtige weg naar de ingang van de oude burcht Horne, waar we namens de eigenares Mevrouw Magnee de Horn door de Heer en Mevrouw Van Weede werden opgewacht en verwelkomd. Juist aan de ingang toont zich het kasteel van zijn best bewaarde kant. Ook al was de ingang oorspronkelijk meer links of zuidelijker van de huidige toegang gelegen; men krijgt hier nog een fraai beeld van hoe weerbarstig een 13e eeuwse ronde burcht er voor een vijand moet hebben uitgezien. Het waren alleen machtige heren, die zich destijds konden veroorloven een stenen burcht van deze omvang te laten bouwen.

De heerlijkheid Horne maakte in den beginne deel uit van het graafschap Loon en omvatte een aanzienlijk gebied van de huidige provincie Limburg. Sedert 1361 waren de bisschoppen van Luik graven van Loon en aldus leenheren van de heren van Horn. Daarenboven waren de heren — sedert 1450 graven — van Horne ook heren van Weert, welks slot later in plaats van het verouderde Horne hun geregelde residentie werd.

Merkwaardig is het wapen van Horne; schijnbaar een sprekend wapen met drie jachthoorns, moet de plaatsnaam toch eerder in verband worden gebracht met een bocht of horn, die de rivier De Maas

bij Horn maakte. Het wapen doet meer denken aan het opperjagermeesterschap van het Heilige Roomse Rijk, dat erfelijk aan de heren van Horne toekwam.

Met de dood van graaf Jan van Horne, de laatste van zijn geslacht, in 1540 ging het met de bloei van het graafschap snel bergafwaarts. Zijn opvolger Filips van Montmorency was al spoedig in processen met pretendentes gewikkeld. Door zijn dood met Egmond op het schavot (5 juni 1568) ontstonden er weer nieuwe opvolgingsprocessen, waaraan pas een einde kwam toen de Franssen Horne in 1793 tot domeingode verklaarden.

Na de dood van Floris van Montmorency, Filips' broeder en opvolger, in 1570, legde de leenheer de bisschop van Luik beslag op het graafschap en wist dit met een korte onderbreking in 1603/4 tot 1793 in zijn bezit te houden. Intussen was er van de uitgebreide bezittingen door versnippering en de eindeloze processen nog maar weinig overgebleven.

In 1798 werd het domeingode Horne in het openbaar verkocht aan Marcel Gerard Magnee, in wiens familie het tot heden is gebleven. Het in slechte staat verkerende huis werd door de nieuwe eigenaar opgeknapt. Daarenboven werd het in de negentiende eeuw in neo-gothische trant hersteld en verknoeid. Gelukkig heeft men na de brand in 1952 het uiterlijk van het kasteel belangrijk kunnen verbeteren, waarbij ook het inwendige werd veranderd. Zo werd de vroegere grote zaal, waarvan de aangrenzende ruimte sedert de veertiende eeuw de zuidelijke sector van de ronde weergang doorbrak, weer in ere hersteld. Het was deze fraaie zaal, die door ons kon worden bewonderd. Hierna begeleidde ons de opzichter over het burchtplein naar de opgang, die toegang geeft tot de weergang met de twee ronde torens, vanwaar een goed overzicht over de gebouwen en de naaste omgeving kan worden verkregen. Het gemis van twee van de oorspronkelijk aanwezige vier ronde torens in de weergang doet zich dan wel pijnlijk gevoelen.

Nadat in hotel Crasborn in Thorn in rust en vreugde de koffiemaaltijd was genoten, begaven we ons te voet naar de oude stiftskerk. In het portaal werd ons een vouwblad met een uitvoerige beschrijving van de kerk ter hand gesteld, en in het naast gelegen zaaltje werden wij met dia's en het begeleidende gesproken woord op de band op de hoogte gebracht van de geschiedenis van de abdij.

Aldus met voldoende wetenschap toegerust kon vervolgens de bezichtiging beginnen. Wij kunnen hier geen uitvoerige beschrijving geven en behoeven dit ook nauwelijks te doen, omdat, vooral nu sedert 1951 alle oorlogsschade is hersteld, de kerk weer in volle glorie prijkt, die men zelf moet hebben gezien om haar ten volle te kunnen waarderen.

Het is tegenwoordig bij velen gebruikelijk geringschattend te oordelen over de culturele en sociale betekenis van het kloosterwezen. Toch geloven wij dat deze invloed, vanaf het begin in de vijfde eeuw wat west-Europa betreft, nauwelijks kan worden overschat. Vooral nu in Nederland zo weinig zichtbaar is overgebleven van de culturele erfenis van de kloosters, is de abdij van Thorn de volle aandacht waard. Een historie van vele eeuwen heeft haar stempel op deze kerk gedrukt.

Kort voor 995 hebben bisschop Ansfried van Utrecht en zijn vrouw Hilsondis hier een Benedictijner klooster gesticht, dat in de twaalfde eeuw werd veranderd in een stift van wereldlijke kanonikessen en enige priesters-kanunniken onder een abdis, die als enige der vrouwen geloften deed en de rang had van vorstin des Heiligen Rooms en Rijks. Uit die tijd dagtekent nog de Romaanse onderbouw van de toren, die als grote bijzonderheid boven een westelijke krocht een westkoor bevat. De gothische kruisbasiliek is in hoofdzaak uit de veertiende eeuw. Met haar beide krochten en twee koren, alsmede een kanunnikenkoor en een vorstinnekoor vertoont het inwendige zich als een zeer voorname stiftskerk van hoge traditie, die nog versterkt wordt door de verzorgde classicistische aankleding, waarmede de kerk in de tweede helft van de achttiende eeuw werd verfraaid.

Na de opheffing van het stift in 1797 is van de oude stiftsgebouwen alleen de kerk overgebleven. In de negentiende eeuw nam de parochie de kerk in gebruik, waarbij de rijke inrichting met haar verschillende altaren en herinneringen aan vroegere vorstinabdisen gelukkig zijn bewaard. Zelfs heeft men na de herstelling de oude kapittelzaal en de archiefkamer als een bescheiden schatkamer kunnen inrichten door in vitrines allerlei voorwerpen, die de herinnering aan het stift levendig houden ten toon te stellen.

Ook de wandeling door het stadje Thorn is een bijzonder genoeg. In de Middeleeuwen genoot het de bescherming van de heren van Horne, die erfvoogden van de abdij waren. Maar meer

XVIII

nog heeft de abdij haar stempel gedrukt op de stille straten met hun vriendelijke wit gepleisterde oude huizen, in verschillende waarvan vroeger stiftsjoffers hebben gewoond.

Zo was dan Thorn als hoogtepunt van de dag weer voorbij. Stil en afgezonderd van het moderne verkeer, maar niet vergeten ligt Thorn op de grens van de oude en de nieuwe tijd. Heel anders daarentegen was de indruk van het volgende bezoek aan Helmond. Hoewel het kasteel van Helmond uiterlijk veel bekoring heeft, doordat de hoofdvormen goed bewaard zijn, ligt het in zijn kleine park benauwend in het gedrang van de overrompelende moderne stad. Als niet in 1920 de stad zich door aankoop over het kasteel had ontfemd, zou er nu zeker niets meer van te zien zijn geweest.

In 1923 werd het na een grondige herstelling en verbouwing als raadhuis in gebruik genomen. Het oude weerbare uiterlijk ging daarbij door de vele grote vensters geheel verloren, terwijl het binnenplein door twee nieuwe gevels werd verkleind en verknoeid. Veel herinneringen aan een ver verleden kan men in het gebouw niet meer ontdekken. Slechts enkele kamers geven de indruk vroeger bewoond te zijn geweest. Dit is het geval met wat eens de eetzaal was en nu de tweede-klas trouwkamer is, waar in de schoorsteenboezem de wapens zijn aangebracht van de erfdochter Isabella van Cortenbach, die in 1688 huwde met de graaf van Arberg.

Ook Helmond was oorspronkelijk een bezitting van de heren van Horne; vervolgens kwam het aan de hertogen van Brabant, die het met een ruil in 1314 in leen gaven aan hun verre verwant Jan Berthout genaamd van Berlair. Misschien is deze begonnen met de bouw van het huidige kasteel. De bloeiperiode, die met hem begon, vond haar bekroning in de verkrijging van de hoge rechtsmacht in 1389. Bovendien hadden de heren het genot van het jachtrecht door het uitgestrekte Peelland. Geen wonder dat Helmond door zijn ligging tussen Gelre, Brabant en Limburg menigmaal, tot in de 80-jarige oorlog, een begerenswaardige twistappel tussen de verschillende landsheren werd.

In de vijftiende eeuw vererfde Helmond op de familie Van Cortenbach, waarvan de erfdochter Isabella het door haar huwelijk bracht in de familie Van Arberg. In 1781 verkocht Nicolaas Anthony graaf van Arberg het huis, dat zeer verwaarloosd was, aan Carel

Frederik Wesselman. De nieuwe bezitter herstelde het huis en heeft door in de nabijheid een textiel fabriek te stichten veel bijgedragen tot de latere bloei van Helmond als industriestad.

Onze begeleidster leidde ons eerst naar de grote raadzaal; vervolgens toonde zij ons de tweedeklas-trouwkamer, terwijl tenslotte op de bovenverdieping ruimschoots de gelegenheid werd gegeven de verzamelingen van het historisch museum te bekijken. De daar tentoongestelde voorwerpen van de meest uiteenlopende aard hebben vrijwel uitsluitend betrekking op het kasteel en de stad.

Met de bezichtiging van Helmond was het laatste punt van het programma volbracht. Hier scheidden de wegen voor enkele deelnemers; sommigen gingen met eigen vervoer naar elders, anderen gingen weer met ons in de autobus mee naar Eindhoven, waar het einde van de tocht werd bereikt.

Hoewel wij met de kleine groep een heel gezellige dag hadden, spreken wij toch de wens uit, dat in de toekomst meer leden de excursie zullen meemaken, om zodoende de band tussen de leden onderling te versterken.

Martini Buys

JOHANNES TROUW † 5 januari 1969

t e r h e r i n n e r i n g

Met de dood van onze goede vriend Trouw heeft de Vechtcommissie — en zeker niet deze alleen — een gevoelig verlies geleden. Hij was de man, die in het bestuur van het Oudheidkundig Genootschap Nifterlake, nu omstreeks 45 jaren geleden, het denkbeeld opperde om een dergelijke commissie als de onze in het leven te roepen, en het was de ons al veel eerder ontvallen architect Wybren Wijmstra uit Maarssen, die hem daarin steunde. Korte tijd daarna vond de eigenlijke oprichting in Utrecht plaats en het was daar, dat de grote natuurbeschermer J. C. Cleyndert ons de weg wees. Hij stelde de samenstelling van een werkcomité voor en wees daarvoor eigenlijk de leden aan. Dat Trouw daarvoor in de eerste plaats in aanmerking kwam, sprak van zelf — Cleyndert had reeds eerder met hem samengewerkt voor het ongeschonden behoud van Trouw's dierbare Gein. De voorzitter van Nifterlake, mr. dr. Verburgt kreeg de leiding, mej. Grevenstuk werd secretaresse. Natuurlijk maakte Wijmstra deel uit, verder J. Adriaans van de provinciale Welstandscommissie, de enige van het eerste uur die nog in het werkcomité zitting heeft, enkele geïnteresseerde burgemeesters en ook ondergetekende.

Bij het min of meer aarzelende begin van onze werkzaamheden was het Trouw, die ons niet alleen tot leidsman was, maar die ons ook met zijn grote geestdrift tot actie bracht. „Onze trouwe motor” placht voorzitter Verburgt hem te noemen. En Trouw is dat gebleven door de jaren heen.

Trouw was een man met bijzondere gaven, die hij steeds weer in dienst stelde van wat hij in het algemene belang achtte. Hij ontplooidde een enorme dadendrang, die hem in staat stelde ongelooflijk veel werk te verzetten. Maar ook kon hij anderen tot medewerking bezielen. Zijn

geestdrift was vaak onstuitbaar. Voor „zijn” Amsterdam, de stad waarvoor hij als chef van de tekenkamer van de afdeling Stadsontwikkeling werkte, „zijn” Abcoude, waar hij geboren en getogen was, „zijn” krant, Het Nieuws, waarin hij onverbloemd schreef wat hij in het belang van het dorp achtte, „zijn” Ijsbond Hollands Noorderkwartier, die hem door de in de oorlogsjaren gehouden zo echt-Nederlandse Dorpentochten in zijn ban kreeg, en zeker niet als minste „zijn” Vechtcommissie, waren geen inspanningen hem te veel. En dat „zijn” is niet bedoeld in bezittende betekenis, maar als een begrip van zuivere liefde en toewijding. Deze opsomming is nog lang niet volledig — zijn belangstelling strekte zich tot vele aanverwante onderwerpen uit.

Zo was Jan Trouw van Abcou’ een gezegend mens, rijk in zijn werk en in zijn neven-werkzaamheden, rijk in zijn gezin, al moest mevrouw Trouw hem dikwijls afstaan omdat zovelen een beroep op hem deden, rijk ook doordat hij zo talrijke lieden aan zich verplichtte. Maar hij bleef daarbij de bescheiden man, die hij van huisuit was en nooit stelde hij zich op de voorgrond. Velen hebben nauwelijks beseft hoeveel zij aan hem te danken hadden. Wie hem goed kenden wisten wel beter en daardoor heeft het hem zeker niet aan waardering ontbroken.

Moge ik hier ervan getuigen, hoe Trouw in onze Vechtcommissie op prijs werd gesteld en hoe dankbaar wij hem zijn voor alles wat hij deed in het belang van onze doelstelling: het behoud en de bevordering van de schoonheid en rijkdom van de streek van Vecht en Plassen in natuurlijk en cultureel opzicht te behartigen. Hij deed dat met overtuiging en dikwijls met succes. En zelf — het zij mij vergund dit hier te zeggen — ben ik ervoor dankbaar, dat ik deze zeer bijzondere man, dankzij de Vechtcommissie, zo van nabij heb leren kennen en dat ik met hem in vriendschap heb hogen samenwerken. Moge de herinnering aan Jan Trouw in de kring van de Vechtcommissie en bij allen, die de schoonheid van de Vechtstreek ter harte gaat, nog lang levend blijven

J. Loeff

VERSLAG VAN DE STICHTING VOOR DE VECHT EN HET OOSTELIJK- EN WESTELIJK PLASSENGEBIED OVER HET TIJDVAK 1967—1969

Met veel genoegen vragen wij een ogenblik Uw aandacht om U verslag uit te brengen van het wel en wee van ons werk in het belang van de natuurlijke en kulturele rijkdommen in het gebied van de Vecht en de oostelijke en westelijke plassen.

De laatste algemene vergadering heeft plaats gevonden op 16 september 1967 te Vinkeveen.

Na een rondvaart over de Vinkeveense Plassen heeft de toenmalige burgemeester dier gemeente een interessante uiteenzetting gegeven over verleden en toekomst dier plassen.

In de daarop volgende huishoudelijke vergadering heeft de voorzitter Ir. J. Loeff zijn voorzitterschap overgedragen aan de Heer A. Stork. Voorts gaf de scheidende voorzitter naast een blik terug een aanmoediging mede om met moed in de toekomst te ijveren voor het doel der cie.

Tenslotte heeft de Heer H. J. Cramer, toen hoofdstedebouwkundige bij de provinciale planologische dienst in Utrecht een inleiding gehouden over de functie van de plassen in de stedelijke ontwikkeling.

Allereerst dient vermeld te worden dat in de afgelopen verslagperiode een belangrijke wisseling heeft plaats gevonden in de personen die zich inzetten voor het werk van de commissie.

Op 5 januari 1969 is overleden de Heer J. Trouw te Abcoude, die van de oprichting af lid van het bestuur is geweest en vele jaren het secretariaat heeft verzorgd.

Elders in dit verslag vindt U een artikel gewijd aan de Heer Trouw en de betekenis die zijn persoon en werk, voor onze commissie heeft gehad.

In verband met een verhuizing naar Zeeland is ook een einde gekomen aan de nauwe banden met Ir. J. Loeff, die eveneens vanaf de oprichting zich met al zijn enthousiasme voor onze commissie heeft ingezet.

Een ieder die ook maar enigszins op de hoogte is met het doen en

laten van onze commissie weet welke enorme invloed de persoon van Ir. Loeff op ons werk heeft gehad. Zijn nimmer aflatende ijver en enorme strijdvaardigheid maakte hem bij uitstek geschikt als voorzitter van onze commissie.

Voorts moest, als gevolg van een aftreden als burgemeester der gemeente Vinkeveen-Waterveen, een einde komen aan de bijzonder goede samenwerking met de Heer A. C. Blom. De commissie ziet dankbaar terug naar het vele en belangrijke werk hetwelk de Heer Blom voor onze streek heeft gedaan. Aan de plezierige samenwerking met zijn persoon blijft een goede herinnering bewaard. In zijn plaats werd de nieuwe ambtsdrager de Heer Th. A. Elsen uitgenodigd, waaraan deze gevolg heeft gegeven.

In verband met een benoeming tot hoogleraar te Nijmegen heeft Prof. dr. V. Westhoff te kennen gegeven met ingang van de volgende werkperiode te bedanken als lid van het bestuur. Dankbaar denken wij terug aan de grote liefde en kennis voor onze streek van deze bijzondere botanicus, die een zeer werkzaam aandeel heeft gehad in onze diverse publicaties.

Tot de werkcommissie zijn toegetreden :

Drs. Th. A. Elsen te Vinkeveen,
 Dr. L. Gerla te Nederhorst den Berg,
 Mevr. A. J. Gorter - ter Pelkwijk te Naarden, en
 Drs. P. Leentevaar te Hoevelaken.

Het bestuur der commissie bestaat thans uit de volgende leden :

A. Stork te Weesp, voorzitter,
 T. T. M. H. Bijleveld te Breukelen, secretaris,
 H. D. Scheltema te Hilversum, penningmeester,
 Prof. dr. V. Westhoff, lid.

In het werkcomité hebben zitting :

de Heer G. Adriaans te Amersfoort,
 de Heer J. Daams te Loosdrecht,
 de Heer Drs. Th. A. Elsen te Vinkeveen,
 de Heer Dr. L. Gerla te Nederhorst den Berg,
 Mevrouw A. J. Gorter - ter Pelkwijk te Naarden,
 de Heer Mr. C. Kooiman te Weesp,

de Heer Drs. P. Leentenaar te Hoevelaken,
 de Heer K. Nagel te Amsterdam,
 de Heer Ir. J. W. G. Pfeiffer te Naarden, en
 de Heer B. H. de Vries te Abcoude.

Zoals steeds in onze verslagen is er droefenis over wat verloren ging en vreugde over wat behouden kon blijven.

Zo is het ook thans en zulks kan men verwachten voor een gebied, gelegen in de Randstad Holland, in het spanningsveld van zich steeds uitbreidende agglomeraties van Amsterdam, Utrecht en het Gooi. Verontrustend is daarbij het feit dat de deconcentratie nog steeds niet op gang komt, zodat in de komende jaren een toenemende druk op de Randstad verwacht moet worden. Is derhalve een verhoogde waakzaamheid geboden om datgene te bewaren wat ons lief is; anderzijds putten wij moed uit een toenemende belangstelling bij de overheid, vele organisaties en particulieren bij het nastreven van onze doelstellingen.

Als positieve punten wijzen wij op de totstandkoming van streekplannen, bestemmingsplannen en de oprichting van molenstichtingen en monumentencommissies.

In dit verband verdient speciaal vermelding de samenwerking welke tot stand is gekomen met een twintigtal verenigingen, werkzaam in ons gebied met dezelfde doelstellingen als onze commissie.

Met verschillende organisaties bestaat een nauw contact, zoals met Contact Commissie Natuur en Landschapsbescherming, Ned. Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten, Limnologisch Instituut Vijverhof te Nieuwersluis.

Staatsbosbeheer te Haarlem,

Het Plassenschap te Loosdrecht e.o.,

Rivon te Zeist,

Curtevenne te 's-Graveland,

van Lutterveldstichting te Loenen,

Commissie Heemschut te Amsterdam,

Niftarlake.

De toekomstige ontwikkeling van de Loosdrechtse Plassen geeft ons veel zorg. Het komt ons voor dat Loosdrecht nagenoeg de maximum opnamecapaciteit heeft bereikt. Een nieuwe en versterkte toevoer van recreanten zal wellicht leiden tot een verschuiving

in de beleving der recreatie, met daarbij de zekerheid dat het belang van het natuurschoon in de knel komt.

Met de moedig strijdende bewoner van de Ridderhofstad Gunterstein te Breukelen hebben wij schouder aan schouder gestaan bij het teweerstellen tegen ter elfder ure invoegen in het streekplan van een grote verkeersader, welke het prachtige landgoed en ook de fraaie polder Mijnden zou doorsnijden.

Verheugden wij ons met hem in het begrip van de Staten van Utrecht voor dit belang, waarbij de projectie der weg werd ongedaan gemaakt, reeds het handhaven van de aanzetten dier weg bij de gemeenten Maarssen en Loenen geeft ons reden tot waakzaamheid.

Ten aanzien van het woonschepenvraagstuk hebben wij vertrouwen dat er geleidelijk aan met toepassing van de verschillende beleidsbepalingen, door middel van uitsterving, een verbetering valt te constateren. Naar mate de woningnood in directe zin afneemt, zal het van de kracht van plaatselijke bestuurderen in belangrijke mate afhangen of de vrijkomende woonschepen niet ter plaatse als tweede woning zullen worden gebruikt, maar slechts daar zullen worden toegelaten waar het landschapsbeleid en de hygiëne van water geen bezwaar opleveren.

Bijzonder verheugend is het in dit verband dat Gedeputeerde Staten van Noord-Holland bij het opstellen van een voorontwerp tot herziening van het streekplan voor het Gooi en de Vechtstreek is gekomen tot het plaatsbepalen van twee woonscheephavens.

De lezingenreeks over de Vecht, gestart naar aanleiding van de herdenking 100-jaar Thijssse, verheugen zich in een niet aflatende belangstelling. Thans is het de Heer Stork die de lezingen verzorgt. Juist in de begeleidende lichtbeelden van hoe het vroeger was en het heden nog is, mag met voldoening worden geconstateerd dat veel wat mooi was en is aan de Vecht, nog behouden kon blijven en er alle reden is om ook in de toekomst daarvoor te zorgen en te ijveren.

Vooraf is het te waarderen dat van de zijde van het onderwijs er een groeiende belangstelling is voor dit onderwerp, waarbij wij een zeer goede kans hebben om reeds bij de jeugd de belangstelling te wekken, welke wij bij ouderen dikwijls ontberen.

Is de werkcommissie dus vol goede moed de taak voort te zetten,

ook dient vermeld te worden dat er tal van zaken zijn waar, ondanks bemoeiingen en inspanning, geen resultaat kon worden bereikt. Zo is het nog steeds niet gelukt om de koepel van Valk en Heijning weer in oude luister te herstellen.

Er is een nieuwe bewoner en gezamenlijk hopen wij thans tot resultaat te mogen komen. Ook ten aanzien van de molen de Vriendschap te Weesp is nog geen resultaat te vermelden. De voortschrijdende verwaarlozing doet het ergste vrezen.

In nauw overleg met welwillende organisaties en personen in de gemeente Loenen wordt gewerkt aan behoud van de kern in die gemeente, welke toch wel een parel aan de Vecht genoemd mag worden.

Ten aanzien van het zuigen van zand in de Vinkeveense Plassen vond een overleg plaats met de wethouder van Amsterdam. In die bespreking werd de commissie gerustgesteld ten aanzien van bange vermoedens omtrent de gevolgen van een zandwinning op een zo grote diepte.

Verontrust zijn wij over de voortgaande vervuiling van de Loosdrechtse Plassen. Sedert Amsterdam haar water voor een gedeelte uit de Bethune buiten de plassen om betreft, vindt een steeds toenemende verontreiniging plaats, omdat op grond van de garantie-overeenkomst het verlies aan verdamping en kwel met Vechtwater wordt aangevuld. Wellicht kan de kwaliteit van het water iets verbeteren nadat aanvulling van water uit het Amsterdam-Rijnkanaal geschiedt.

Even als vorige jaren constateren wij met erkentelijkheid de van vele zijden ontvangen financiële steun, zowel van de Provinciale Besturen van Utrecht en van Noord-Holland als van vele gemeenten, verenigingen en particulieren.

Tijdens de verslagperiode vonden geen belangrijke uitgaven plaats met uitzondering van een bedrag van bijna f 5.000,— voor restauratiekosten. Deze uitgaven kwamen ten laste van het Fonds Monumenten, door verdere toevoeging kon het saldo nagenoeg op peil worden gehouden.

Voor de naaste toekomst zullen ook op het gebied van publikaties belangrijke uitgaven dienen te geschieden, doch wij verwachten in de financiering daarvan geen problemen, daarbij rekenend op een blijvende steun van onze kontribuanten.

PARTIËLE HERZIENING VAN HET STREEKPLAN VOOR HET GOOI EN DE VECHTSTREEK

In de eerste helft van dit jaar verscheen het voorontwerp in de provincie Noord-Holland, welk plan tesamen met belanghebbende commissies en instellingen door ons werd besproken.

Met vreugde konden wij constateren dat er op meerdere punten in dit nieuwe plan rekening is gehouden met het natuurbelang, waarbij een verbetering t.o.v. het vigerende plan aanwezig is.

Uitvoering gevend aan het besluit van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening d.d. 20 maart 1967, waarbij de toenmalige ambtsdrager stelde dat bebouwing op de Hilversumse Meent uitgesloten diende te worden en wel op grond van de volgende overwegingen :

„dat het voor een juiste opbouw van de noordelijke vleugel van de Randstad Holland noodzakelijk moet worden geacht, dat tussen de Amsterdamse agglomeratie en het Gooi een open groene zone blijft bestaan;

dat de waardevolle natuur- en recreatiegebieden in bedoelde zone daarbij van wezenlijk belang zijn;

dat bebouwing van de Hilversumse Meent hieraan ernstige afbreuk zou doen;

dat bedoelde bebouwing immers de zone, welke slechts vijf à zes kilometer breed is, niet onaanzienlijk zou versmallen en bovendien de nog bestaande ruimtewerking van het landschap visueel meer dan evenredig met de in beslag te nemen oppervlakte zou aantasten;

dat mitsdien deze bebouwing onaanvaardbaar moet worden geacht”.

De vreugde over dit besluit was echter van korte duur, toen bleek dat de huidige Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening besloten had in te stemmen met een compromisvoorstel, waarbij een gedeeltelijke bebouwing der Meentgronden mogelijk zou zijn met restricties ten aanzien van de hoogte. Ook al betreft dit voorstel een gedeeltelijke bebouwing, dan nog is onontkoombaar

Muiden-Muiderberg

Moesten wij in ons vorig verslag melding maken van ernstige stagnatie in het tot stand komen van het saneringsplan der gemeente Muiden, thans lijkt de hoop gewettigd dat het bestemmingsplan voor de binnenstad nog binnen de zittingstermijn van de huidige gemeenteraad haar beslag zal krijgen.

Bij vaststelling van de uitbreiding der gemeente in zuidoostelijke richting verkreeg het gemeentebestuur de vereiste armslag, noodzakelijk voor sanering en verdere ontwikkeling van het woongebied, op een naar onze inzichten aanvaardbare plaats.

Het belang van Muiderberg als ontmoetingspunt tussen de nieuwe polder en het „Oude Land” wordt geaccentueerd door het voornemen om het aspekt van het dorp aan de zeezijde belangrijk te verbeteren. Met name de opheffing van de beslist zeer ontsierende kampeerplaats kan een belangrijke bijdrage leveren.

Komplan Vreeland-Oost

Een der fraaiste Vechtdorpen stond de laatste tijd in het middelpunt van de belangstelling door het voornemen van het college van B. en W. der gemeente Loenen om, ter vermindering van het verkeer in de dorpskern, een nieuwe verkeersader te projecteren vanaf de provinciale weg naar de oude Vechtroute. Tegenover het ongetwijfeld goede streven om het dorp te ontlasten van het verkeer, stond het landschappelijke offer van de doorsnijding van een oude fraaie Vechtarm. De gemeenteraad besloot tot gedeeltelijke uitvoering van het voorgenomen plan, waarbij de bovengenoemde doorsnijding niet noodzakelijk bleek.

Vermeldenswaard is voorts het gereedkomen van de restauratie der Nederlands Hervormde Kerk te Vreeland. Op een ongemeen fraaie wijze getuigend van veel vakmanschap en grote liefde, wist architect C. W. Schaling uit Amsterdam deze kerk tot oude luister te brengen.

dat de eerder genoemde versmalling van de groene zone het landschap enorm zal aantasten. Blijft ons slechts de hoop dat inderdaad de hoogte en de oppervlakte beperkt zullen blijven en dat de nieuwe bebouwing aan de polderzijden op voorhand van beplanting zal worden voorzien.

Met veel voldoening constateren wij de uitbreiding van de bestemmingsgebieden voor natuurbehoud en de plaatsbepaling van twee woonscheephavens.

De traceeverlegging van de weg Heemstede-Hilversum gaf een belangrijke winst vanaf Vreeland tot Oud-Kortenhoef; een onaanvaardbare oplossing echter vonden wij de projectie van het vervolg van deze weg naar de Kerkelanden waarbij het fraaie natuurreservaat „de Suikerpot” doorsneden zou worden.

Wij betuigen onze adhaesie met een variantvoorstel van Natuurmonumenten waarbij dit weggedeelte in noordelijke richting werd verschoven.

Ter ontlasting van de toekomstige uitbreiding van Weesp naar het zuidwesten werd een uitvalsweg geprojecteerd in zuidelijke richting.

Gelet op het ministeriële voornemen om de beide gemeenten Nederhorst den Berg en Nigtevecht samen te voegen, waarbij een oeververbinding onvermijdelijk is, hebben wij een gecombineerde oplossing van deze oeververbinding bepleit met de aansluiting van de weg vanaf de Weesper uitbreiding.

Tevens attendeerden wij erop dat de meergenoemde uitvalsweg ontlastend zal werken op de huidige weg langs de Vecht vanaf Weesp naar Nigtevecht, waardoor wegverbreding hier niet noodzakelijk is en deze weg behouden kan blijven.

Tenslotte voorziet het voorontwerp in een weg ten westen van 's-Graveland, ter ontlasting van de bestaande weg door het dorp. Het is ongetwijfeld nuttig en noodzakelijk, ook in verband met de toekomstige uitbreiding van de woonkern Munniksveen, om deze weg tot stand te doen komen volgens de voorgesteld tracering; wij menen echter dat deze weg in het landschap geen al te nadrukkelijk karakter mag krijgen en dat dit ook zeker verkeerstechnisch niet noodzakelijk zal zijn.

's-Graveland

Curtevenne

Ook in de afgelopen periode bestond er weer de beste samenwerking met de vereniging Curtevenne. Tesamen konden wij ons buigen over ter inzage liggende bestemmingsplannen en onze requesten opstellen vanuit overeenkomstige gezichtspunten.

Periodieke schoonmaakbeurten in het poldergebied met medewerking van kinderen en hun onderwijzers vinden nog steeds plaats. Tevens werden meerdere facetten van het landschapsschoon, variërend van onkruidbestrijding t.e.m. het handhaven van brugprofielen in deze fraaie gemeente, uitputtend besproken.

Het Gein, voormalig gebied der gemeente Weesperkarspel

Een der mooiste riviertjes van ons land dreigt het slachtoffer te worden van de verstedelijking van dit gebied.

De eerste aanslagen zijn reeds gepleegd door de vaststelling van het streekplan, waarbij twee wegen het gebied zullen doorkruisen.

Dreigende plannen voor uitvoering van een kanaal en eventuele uitbreiding der voorgenomen Metro der gemeente Amsterdam in de richting Weesp, vormen de tweede bedreiging, terwijl tenslotte de toekomstige ontwikkeling van de Bijlmermeer tot een schaal- en structuurverandering zal leiden, welke onontkoombare gevolgen heeft voor deze streek.

Met het gemeentebestuur van Amsterdam, in de persoon van Drs. R. J. de Wit, voeren wij periodiek besprekingen teneinde te trachten een ontwikkelingsplan op te stellen waarbij, rekening houdende met onontkoombare kunstwerken, getracht zal worden van de charme van dit gebied zoveel als mogelijk is, te behouden.

Ons commissielid Ir. Pfeiffer woont deze bespreking bij, tevens als coördinator voor Staatsbosbeheer.

INVENTARISATIECOMMISSIE

In het verslagjaar vond geen vergadering van de inventarisatiecommissie plaats. Dit neemt niet weg, dat er veel activiteit is geweest op het gebied van biologisch onderzoek in de Vechtplassen. In de Molenpolder bij Westbroek werden door medewerkers van het consulentenschap Utrecht van het Staatsbosbeheer waarnemingen gedaan over vogels en vegetatie, terwijl ook verdere gegevens over de visotter werden verzameld.

Een student van de Rijksuniversiteit te Utrecht bewerkte de diatomeeën van de Molenpolder terwijl tevens uitvoerige gegevens over chemie en zuurstofgehalte van het water werden verzameld. Het onderzoek is van belang om een inzicht te verkrijgen in de verontreinigingstoestand van het water, die verbeterd is. Verder verrichtte Dr. J. Dvorak, Tsjechoslowakije, een onderzoek naar de aanwezige soorten muggelarven in krabbescheervegetaties. Een student uit Leiden onderzocht muizenpopulaties, een aantal studenten uit Amsterdam deed waarnemingen aan vogels, terwijl een andere Amsterdamse student een onderzoek begon naar voedsel en populatieopbouw van de ruischvoorn, wat hij ook in andere plassen zal uitvoeren.

In de Botshol te Vinkeveen, wordt onderzoek verricht door studenten van de Vrije Universiteit te Amsterdam, waar naar de relatie diatomeeën-zoutgehalte onderzoek wordt ingesteld en eveneens naar draadalgen.

In Kortenhoef en Ankeveen werd door de afdeling Hydrobiologie van het Rivon onderzoek gedaan naar de waterverontreiniging, waarbij ook een medewerker van het Limnologisch Instituut te Nieuwersluis waarnemingen deed.

In de uitgediepte recreatieplassen van Maarsseveen werd door een Amsterdamse studente maandelijks plankton en chemische waarnemingen gedaan.

Ankeveen

Op 1 aug. 1966 werden de twee van oorsprong Stichtse-Utrechtse dorpen Ankeveen en Kortenhoef samengevoegd met het jongste Gooise dorp 's-Graveland tot één gemeente. Historisch geheel onjuist kreeg de nieuwe grote gemeente de naam van 's-Graveland. Ook Hollands Ankeveen behorende tot de toen nog zelfstandige gemeente Weesperkarspel werd aan deze nieuwe gemeente toegevoegd. Wat echter de meesten is ontgaan, is het feit, dat na bijna 700 jaar scheiding Hollands en Stichts Ankeveen weer bijeen kwamen.

In 1296 werd Floris de Vijfde door een aantal edelen onder wie Gijsbrecht van Amstel gevangen genomen en later vermoord. Nu had het kapittel van St. Marie, waartoe het Ankeveen behoorde, een deel hiervan, later Hollands Ankeveen genaamd, beleend aan de heren van Aemstel. Na de overbekende moord gingen de goederen van de heren van Aemstel in 1297 over aan het graafschap Holland. Daar het niet beleende gedeelte, Stichts Ankeveen genaamd, aan de bisschoppen van Utrecht bleef, was de scheiding een voldongen feit geworden. De grens tussen het graafschap Holland en het bisdom Utrecht, aangegeven door het leggen van zgn. kaden, kwam wat Ankeveen betreft nu te liggen langs de Stichtse en Dammerkade. Deze grensscheiding tussen Holland en Utrecht zou, met een korte uitzondering, tot 1819 voort blijven bestaan. Op 19 mei 1819 kwam ook Stichts Ankeveen, de toen zelfstandige gemeente Ankeveen, definitief onder het Provinciaal bestuur van Noord-Holland. Economisch gezien was Ankeveen al door de eeuwen heen ten nauwste aan het gewest Holland en met name aan Gooiland verbonden geweest.

Omstreeks 700 schijnt het huidige Gooiland met het gedeelte beoosten de Vecht één gouw, graafschap, te hebben gevormd. Tal van oude stukken wijzen in die richting. Deze gouw kwam tot stand nadat de Friezen, die in deze gebieden woonden, onder hun koning Radboud definitief door de Franken verslagen werden. Dr. J. Ruinen meent in dit verband een zekere Wursing, kleinzoon van Radboud,

te zien optreden als eerste graaf van deze nieuwe Frankische gouw. De oude Gooiers zelf beweren in 1526 tegen Pieter Aelmanszoon, secretaris van Naarden, die op onderzoek uitging naar de juiste begrenzing van het Gooi, dat hun gebied vroeger dagen veel uitgebreider was. Of zij daarmee de grenzen van de oude Frankische gouw bedoelden valt vooralsnog nergens uit op te maken. Wel staat vast, dat het Anceveen nog voordat het een zelfstandige kerkelijke gemeente (parochie) was, hetgeen pas in de 14e eeuw geschiedde, en ook nog daarna, kerkelijke verbintenissen had met het Gooi. De tegenwoordige Herenweg was het pad, dat liep van het Anceveen naar het St. Janskerkhof in Laren.

Het Anceveen, dat daar voor de hoge gronden van Gooiland lag, was een onherbergzaam gebied. Daarbij kwam, dat het Naardermeer, evenals de Horstermeer, in open verbinding stond met de Vecht, zodat de moerassige venen en de woeste gronden practisch geïsoleerd lagen voor de bewoonde wereld van die dagen. Economische betekenis en daarmee meer bewoning kreeg het pas, toen de toeneming van de bevolking, vooral die van Gooiland en met name van Naarden, de productie van turf als brandstof nodig maakte. Via het Naardermeer, toen nog de scheepvaartweg van Naarden met de Vecht, kon men het veen aan de noordzijde bereiken. Men groef toen de nu nog gedeeltelijk bestaande voorsloot, de Dorpsvaart, die het Naardermeer met de Horstermeer verbond, om zodoende de turf per schuit te kunnen vervoeren. Aan deze vaart ontstond het verveners- en boerendorp Tankeveen of ook wel Negenhoven genoemd.

Nu moet men van dit dorp in aanvang geen grootse voorstellingen maken. Het bestond slechts uit een langgerekte brede sloot met daarlangs een pad, dat als landweg werd gebruikt. Daaraan lagen her en der verspreide uit hout en plaggen opgebouwde vervenershutten en boerderijen. Het eerste stenen gebouw, de kerk, zal uit ongeveer het midden van de 14e eeuw gestamd hebben, hoewel hiervoor nog geen bewijs is gevonden. Zowel Ankeveen als Kortenhoef werden, nadat in de jaren 1280 - 1297 nagenoeg het gehele omliggende gebied in handen van Holland was gekomen, al vrij spoedig zelfstandige parochies. Om meer dan één reden kon men nu immers de Utrechtse bisschoppen ertoe bewegen, de hem nog overgebleven dorpen meer kerkelijke en bestuurlijke zelfstandigheid te geven, zo-

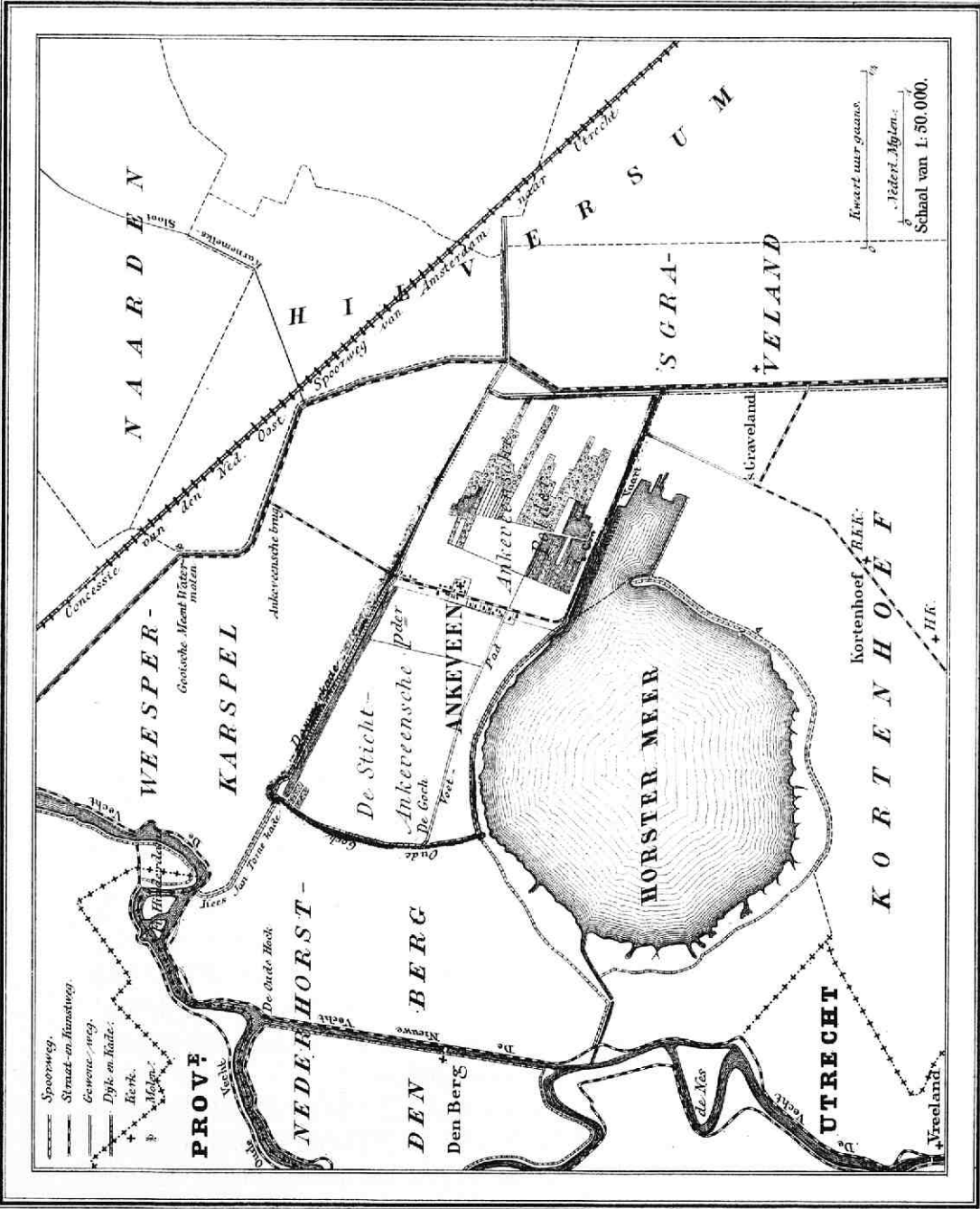
dat ook Ankeveen in de eerste helft van de 14e eeuw een zelfstandige parochie werd.

De eerste kerk stond op de plaats waarop in 1907 de huidige Ned. Hervormde Kerk werd gebouwd. Misschien zal het toeval of een onderzoek meer licht in deze materie brengen.

Het eerste officiële stuk, waarin Ankeveen genoemd wordt, is waarschijnlijk dat van 17 april 1290. Het is een vidimus van een brief van dezelfde dagtekening van de Officiaal's hoofds van Utrecht, waarbij het kapittel van St. Marie te Utrecht aan schepenen en gemeente van Kortenhoef en Tankeveen verklaart, dat het gerecht aldaar door het kapittel aan Aegidius Blok is gegeven en dat zij geen ander mogen erkennen. Wat de aanleiding tot dit stuk was, is nog niet achterhaald. Vermoedelijk zal de directe nabijheid van de Hollandse leenheer Gijsbrecht van Aemstel hier niet vreemd aan zijn geweest. Deze, ofschoon door Graaf Floris V reeds aanzienlijk in zijn macht beknot, zal niet geschroomd hebben om langs allerlei andere wegen zijn machtsinvloed weer uit te breiden. En daar het om het gebied van de Utrechtse bisschop betrof, is het nog een open vraag of dit de Hollandse Graaf, die ook juist het naburige Gooiland geheel in zijn macht had gekregen, wel zo onwelgevallig zal zijn geweest.

De grens van het Hollands Ankeveen met het oude Gooiland blijkt in 1396 langs de Loodijk te liggen; die van Stichts Ankeveen met 's-Graveland, dat tot 1966 nog tot Gooiland werd gerekend, liep na 1625 enige meters bewesten de 's-Gravelandse vaart. Deze grenzen gaven in de 14e en 15e eeuw nogal eens aanleiding tot twisten. De erfgooiers, die zich in die tijd weinig aan hun gemeenschappelijke gronden gelegen lieten liggen, liepen echter direct te hoop wanneer zij vermeenden, dat anderen van hun rechten op deze gemeenschappelijke gronden gebruik trachten te maken of van deze gronden onrechtmatig gebruik maakten. Dit leidde o.a. aan de Ankeveense kant tot een min of meer vermakelijk incident, dat in 1470 voor het Hof van Holland kwam te dienen.

De beschuldiging van de procureur-generaal luidde, dat „den gemeynen buyk en de inwoneren der Stede van Nairden” met klokkeslag, het teken, waarop de burgers te wapen werden geroepen, en met „ontwonden ende opene wimpel” naar Hollands Ankeveen getogen waren en daar een aantal paarden en wagens met, door poorters van

Muiden te Hilversum gekochte turf, hadden buitgemaakt en de poorters zelf gevangen genomen. Bovendien hadden zij enige koeien en paarden van de Hilversummers, die de turf verkocht hadden, geroofd „seggende, dat degenen, die dezelve beesten toe behoiren, niet soe koen (flink) wesen en souden, hoere beesten weder te halen, mit meer andere dreygelicke woirden”. De Naarders verdedigden zich met een beroep op het verbod van uitvoer van turf. Zij hadden gewoon de overtreders van het gebod willen bekeuren. Ten aanzien van de klokkeslag merkten zij op, dat juist toen de klok een slag sloeg, zij de stad verlieten. Wat de open wimpel betreft, beide waren zaken, die enkel tot het recht van de landsheer behoorde, „wel”, er was op eens een dronken vent uit het veen gekomen. Deze had zich enthousiast bij hen aangesloten en daarbij zijn schortkleed aan een stok gebonden. Men had hem maar laten begaan. Er was werkelijk niets onrechtmatig gebeurd en van het schenden van de rechten van de landsheer was geen sprake, evenmin van roof. Het was allemaal louter toeval. Waarschijnlijk zullen de rechters, meelevend en begrijpend hebben geknipt en daarna werd Naarden dan toch maar beboet, want ondanks al deze noodlottige toevalligheden waren zij immers in overtreding geweest.

Later met de ontginning van 's-Graveland van na 1625 zouden de Gooiers en met name die van Naarden en Hilversum wederom daadwerkelijk in het geweer komen en waren de Staten zelfs genoodzaakt placaten uit te vaardigen en een compagnie ruiters en voetvolk te zenden.

De Hollandse Graven hebben tot groot geluk — ook van Ankeveen — hun expansiedriften ten aanzien van dit deel van Utrecht weten te beteugelen, zodat er in het grensverloop tussen Utrecht en Holland tot 1819 nagenoeg geen veranderingen meer plaatsvonden. Dat dit gebied hecht onder het gezag van de Utrechtse bisschop bleef weten we uit een aantal rekeningen en overeenkomsten, zoals die van 10 februari 1422. Hierbij treft bisschop Frederik van Blankenheim met de bewoners van het kerspel Cortenhoeve, Overmeer en Anceveen en degenen, die met hen „verginget sijn” een overeenkomst over het kwijschelden van breuken, het terecht stellen voor het landgerecht en het dagen voor het geestelijk recht. We zitten nu midden in de Hoekse en Kabeljauwse twisten en plundering, brand-

XXXVIII

stichting en moord en doodslag waren, vooral op het platteland, dat er weerloos bij lag, schering en inslag. In de stad Utrecht weten zelfs de uitgeweken Hoeksens geruime tijd de macht uit te oefenen.

Als gevolg van deze zaken sluiten op 14 maart 1427 Jacoba van Beieren, gravin van Holland en de postulaat (waarnemend) bisschop Rudolf van Diepholt en de stad Utrecht, die zeer grote macht in die dagen had, een overeenkomst voor de tijd van twee jaar over de brandschatting van vijandelijke plaatsen. De plaatsen, steden en dorpen moesten dan een bepaalde afkoopsom betalen en werden dan gevrijwaard tegen overval en plundering. Tenminste, zo stond het op het gezegelde papier. Maar wie had in die tijd de plunderende benden in zijn hand? De praktijk leerde ten aanzien van deze overeenkomsten al spoedig heel anders. Later komen we aan de weet, dat de postulaat Rudolf van Diepholt de oorlog verklaart aan degenen, die deze overeenkomst hebben geschonden. Wat Anceveen moest opbrengen lezen we in de rekeningen 1428/1429: „Opten 9sten dach in Aprille te Anceveen die 9 hoeven een half jaer lanc om 46 scilde”. „Opten 21sten dach in Aprille die van Negenhoeven te Anceveen bij name 4 huuse, half jair lanc om 31 Hollantsche Scilde”. „Des hoert der Stat van Utrecht die helfte toe coemt des minen genedigen heer die andere helfte”. De bewoners betaalden maar kregen als dank toch de Hollandse benden op hun dak, die er wel voor zorgden, dat er niet veel meer te betalen viel. De Geldersen onder Maarten van Rossem zouden het een kleine honderd jaar later nog eens beter overdoen. De oorzaak van al deze ellende lag in de voortdurende twisten tussen de stad Utrecht en de bisschoppen over de strijd om de macht, terwijl de stad zelf verscheurd werd door heilloze partijtwisten. Het platteland en de kleine burger betaalden de rekening met bloed en tranen. Tot dat het ogeblik kwam, dat er niets meer te halen viel en zelfs steden als Naarden vervielen tot bittere armoede.

De informaties van 1494 en 1514 tonen ons het beeld van verval, veroorzaakt door eindeloos en zinloos getwist om de macht. Ankeveen had echter in haar drassige bodem wat men haar niet ontnemen kon: de turf, die als brandstof diende, waarnaar steeds meer toenemende vraag bestond. Het kon zich dus economisch steeds sneller herstellen, dan de geheel op industrie of veeteelt aangewezen gebieden. De turf was noodzakelijk en begerenswaardig geworden en

Naarden groef dan ook al vroeg zijn Karnemelksloot naar het Anceveen.

Mocht de turf in de 16 en 17e eeuw en gedeeltelijk nog in de 18e en 19e eeuw economisch gezien een zegen voor het dorp zijn geweest, die aan velen een goed stuk brood verschaftte, later zou het worden tot een vloek. Naarmate het baggeren van natte turf, ondanks de waarschuwende placaten van de Staten van Holland en Westvriesland voortgang vond, ging steeds meer goed grasland verloren. Toen dan ook tegen het einde van de 19e eeuw het eens zo lucratieve turfbaggeren ten einde liep, heerste er bittere armoede. Door gebrek aan voldoende goed land waren er nog slechts enkele armetierige boerenbedrijfjes overgebleven, die slechts aan weinigen een niet al te breed bestaan boden. De rest van de bevolking was gedwongen zijn werkkring buiten het dorp te gaan zoeken, daar er zich in het dorp zelf nagenoeg geen andere industrie had gevestigd. De opkomst van de 's-Gravelandse en Nederhorst den Bergse was-industrie, met daarnaast de opkomende tuinbouw bracht wat verlichting. De snel opkomende industrieën, vooral te Weesp en Hilversum, verschaften en verschaffen nog heden ten dage aan menig Ankevener een wekelijks inkomen.

Het dorp heeft na de moord en plunderpartijen van de Hoekse benden, die in 1429 schijnen te hebben plaats gehad, zoals reeds gemeld, de Geldersen op bezoek gehad.

Daarna was het een lange tijd rustig tot op 7 oktober 1672 de Fransen via 's-Graveland optrokken naar de Anceveense brug. Daar stuitten zij echter op hevig verzet van het regiment van Overste Stokheim, dat aldaar geposteerd lag. Deze hield ruim twee dagen stand tot er versterkingen onder persoonlijk bevel van de veldmaarschalk Prins Johan Maurits van Nassau hun te hulp kwamen, die de Fransen in de richting Naarden en Hilversum terugvloegen. Op 26 november kwamen de Fransen vanuit Naarden opnieuw terug. Ze waren nog maar net begonnen met enige huizen in brand te steken toen Staatse troepen verschenen, die hen op de vlucht joegen.

In 1787 kwamen ook hier de Pruisen op bezoek en zij vergaten vooral niet het nodige mee te nemen.

In de jaren 1940 - 1945 heeft het dorp betrekkelijk weinig geleden. Door zijn geïsoleerde ligging te midden van de zotten en plassen was het een toevluchtsoord voor de illigaliteit en vele onderduikers. Deze

geïsoleerde ligging is mede bepalend geweest voor het geloofsleven der Rooms-Katholieken in Ankeveen zelf en in de wijde omtrek. In een volgend artikel hoop ik op deze meer dan boeiende materie uitgebreider terug te mogen komen.

Nu laat ik in kort bestek de feiten volgen.

Nog in 1590 doorkruiste de priester Lambrecht Stappens vanuit Ankeveen het gehele Gooi.

In 1619 was het Bathold Ingel; men denke aan de boerderij in Hollands Ankeveen die nu nog de naam de Ingelenborg draagt, welke Ingel pastoor voor het gehele Gooi werd en die zich vestigde op het landgoed van zijn vader te Ankeveen.

In 1758 kon de parochie Ankeveen, waartoe Kortenhoef, Nederhorst den Berg en Hollands Ankeveen behoorden, met steun van de toenmalige Rooms-Katholieke Ambachtsheer opnieuw worden gesticht. Het is dus helemaal niet onwaarschijnlijk, dat de zogenaamde schuurkerk in die tijd per dienst enige honderden gelovigen heeft getrokken, zoals oude bronnen vermelden.

De gereformeerde kerk heeft door deze situatie eerst laat kans gezien haar eerste officiële predikant te beroepen. Wie echter de stukken en de doopboeken er op na ziet komt tot de overtuiging, dat ook de Hervormden een hecht en bloeiend geloofsleven hadden. Ondanks het feit, dat de vertoornde predikant zijn gemoed luchtte in de doopboeken over kindertjes, die op een of andere manier buitenechtelijk verwekt waren. Die van de pastoor uit die dagen heb ik helaas nog niet onder ogen gehad. Wie weet in welke termen hij getreden zal zijn.

Herenigd Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef vormen nu te samen een grote gemeente. Op 21 oktober 1811 werd het met Nederhorst den Berg en Nigtevecht bij Keiserlijk Decreet tot een commune, gemeente, verenigd. Dus wederom niets nieuws. Evenmin met het geval dat het op 13 april 1807 te samen met Kortenhoef en 's-Graveland onder één provinciaal bestuur van het departement van Amstelland kwam. Op 19 mei 1819 kwam de grenswijziging met Utrecht. Door dit alles heen is Ankeveen het meest onbedorven, pittoreske plaatsje van heel de omtrek gebleken, met een bevolking die door zijn gemoedelijkheid zich onderscheidt van alle omliggende gemeenten.

H. Poolman.

LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR

- 1) Archief v. d. Ned. Herv. Kerk te Ankeveen.
 - 2) Dr. Gisbert Brom - Regesten van Oorkonden betreffende het Sticht Utrecht (694 - 1301) A. Oosthoek - Utrecht 1908.
 - 3) Dr. J. W. Berkelbach van der Sprenkel - Regesten van Oorkonden betreffende De Bisschoppen van Utrecht uit de jaren 1301 - 1340 uitg. Kemink 1937.
 - 4) Rekening van Het Bisdom Utrecht 1378-1573 Dr. K. Heeringa uitg. Kemink 1932.
 - 5) Lieuwe van Aitzema - Saken van Staat en Oorlogh 1669 - 1679 uitg. 1685.
 - 6) François Halma - Tooneel Der Verenigde Nederlanden 1725.
 - 7) Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederlanden XXII deel Utrecht 1772.
 - 8) Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederlanden XXI deel Utrecht 1758.
 - 9) P. C. Hooft - Nederlandsche Historiën, 4e druk, 1703.
 - 10) Dr. D. Th. Enklaar en Dr. A. C. J. de Vrankrijker - Geschiedenis van Gooiland - Parnassus 1939 Deel I, II en III.
 - 11) G. Van Arkel en Weissman + Noord-Hollandsche Oudheden - vierde stuk uitg. Ten Brink & De Vries 1900.
 - 12) Rapport Commissie ter Veen L en M - uitg. Ged. Staten van Noordholland 1951.
 - 13) Dr. D. Th. Enklaar - Middeleeuwsche Rechtsbronnen van Stad en Lande van Gooiland, Uitg. Ver. Oud-Vad Recht 1932.
 - 14) Rijksarchief Utrecht.
-

I N H O U D

1. <i>Bestuur van het genootschap</i>	III
2. <i>Ledenlijst</i>	V
3. <i>Jaarverslag</i>	XI
4. <i>Rekening van de penningmeester</i>	XIII
5. <i>Excursieverslag</i>	XV
6. <i>Johannes Trouw, ter herinnering</i>	XX
7. <i>Verslag over 1967-1969 van de Commissie voor de Vecht</i>	XXII
8. <i>Ankeveen, door H. Poolman</i>	XXXIII